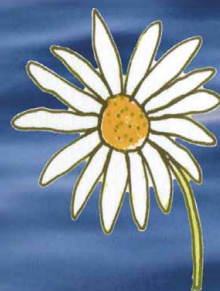

HLINECKÝ STRAKÁČEK

číslo 4

časopis
pro naše děti

Ahoj děti.

Tak jsem tady zase. Já, Slávek Strakatý, který vám postupně v jednotlivých číslech časopisu pro děti z Hlinecka představuje zajímavosti regionu, jeho krásy, tradice nebo řemesla. Už mne mnozí znáte z předchozích dílů časopisu. A pokud se na vás již nedostalo některé z výtisků minulých čísel, můžete si předchozí díly prolistovat anebo stáhnout na webových stránkách Místní akční skupiny Hlinecko www.mashlinecko.cz. Pokud to sami nezvládnete, požádejte o pomoc své rodiče nebo starší sourozence, určité to pro ně nebude žádný problém.

V prvním díle časopisu pro naše děti jsem se vám představil i se svými dalšími kamarády - maškarami, protože díl byl věnován tradicím masopustu a také naší jarní přírodě. V druhém díle jsme se dozvěděli něco o včelařství na našem území a v čísle třetím se zabýváme významem pivovarnického řemesla na Hlinecku, které má již více než stoletou tradici.

Dnešní čtvrté číslo bude jiné, plné letního slunce. V létě máme prázdniny, spoustu volného času, chodíme na procházky s rodiči, kamarády nebo prarodiči, jezdíme na letní tábory a dovolené. K létu patří slunce, teplo a koupání. A právě o vodě, vodních tocích a koupání bude naše letní prázdninové číslo. A protože prázdniny jsou také plné kamarádů, nebudu vás v tomto čísle provázet sám. Vzal jsem si s sebou pomocníka. Je to můj psí kamarád Ron, se kterým se v létě rádi brouzdáme potokem v našem lese. Miluje totiž vodu, a tak si lepšího kamaráda na letní prázdniny ani neumím představit.

A jak jste na tom v létě vy? Víte, kde jsou v okolí vašeho domova nějaké potůčky a říčky a k čemu sloužily studánky? Znáte nejbližší rybník ve vašem okolí? Byli jste někdy pozorovat u rybníka vodní živočichy anebo jen poslouchat kvákání žab? Je někdo z vaší rodiny rybářem a víte, jaký je rozdíl mezi kaprem a štikou? Tušíte, odkud se bere déšť a proč z nebe někdy prší?

Pokud vás to zajímá, tak je právě toto číslo o létě na Hlinecku ve správných rukách.

Krajina našeho domova - okolí Hlinska a blízkých obcí - je krajinou bez velkých průmyslových podniků a továren, které by znečišťovaly životní prostředí. Naše území patří k nezdravějším a nejčistším územím v České republice. To platí pro naše lesy, ovzduší, potůčky i řeky.

Do území Hlinecka zasahují hned dvě chráněné krajinné oblasti (CHKO). Jsou to CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory. A protože si naší přírody všichni váží, je chráněna speciálním zákonem. Právě naše příroda je výjimečná tím, že je zachovalá a nezničená.

No, řekněte, může si někdo přát strávit prázdniny na lepším místě? Sami si však odpovězte: „Jak krajinu, ve které žijeme, vlastně známe?“

Dokážeš v mapě území Místní akční skupiny Hlinecko zakreslit, kde bydlíš? Jaký je nejblížešší potok nebo říčka, kterou máš u svého bydliště? Znáš je? Byl ses na ně podívat? Víš, jak se jmenují? Pokud ne, udělej si s rodiči procházku a nakresli svůj potůček nebo řeku a pošli nám obrázek z výletu.

Na území Hlinecka je mnoho potoků, potůčků a říček, ale i velká řeka Chrudimka, která své vody od pramene odvádí až do dalekého moře. Chrudimka je nejvýznamnějším vodním tokem v celém území, o jehož přesném prameništi se vedou ještě spory. Chrudimka opouští území Hlinecka v Trhové Kamenici a teče k Sečské

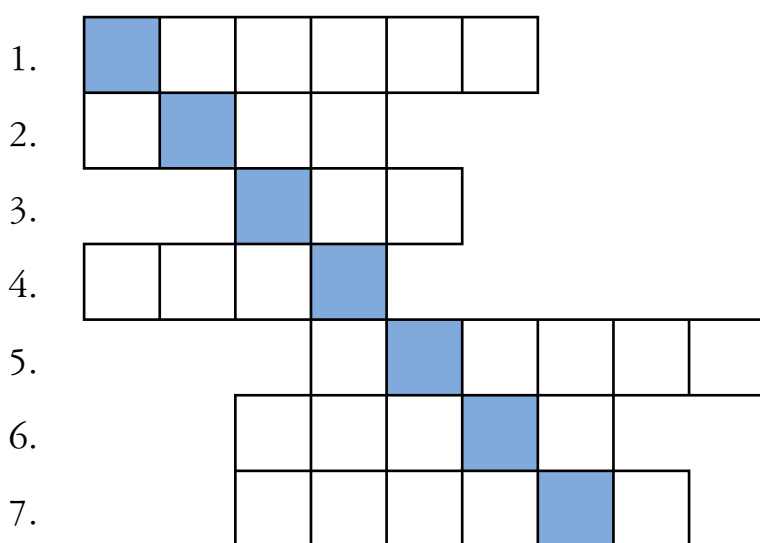

přehradě. Odtud postupně míří do řeky Labe, která protéká Pardubicemi. Labe se pak stýká s další velkou českou řekou Vltavou u Mělníka, překračuje hranici České republiky a v německém Hamburku se Labe konečně vlévá do moře.

Vylušti tajenku křížovky a dozvíš se, jak se nazývá moře, do kterého se vlévá řeka Labe.

Tajenka

Místo, kde se řeky vlévají do sebe

Široký vodní tok

Plavidlo bez motoru

Velká plocha slané vody

Místo, kde voda ze země vyvěrá na povrch

Vodní fontána na náměstí

Velké motorové plavidlo

Potůčky a řeky ve vyšších nadmořských polohách, ke kterým patří i region Hlinecka, vyvěrají z pramenů a nejsou splavné. To znamená, že nemají mnoho vody, nejsou moc široké a hluboké, aby po nich mohla plout plavidla a lodě. Čím více řeka teče směrem k moři, díky svým mnoha přítokům, které ji posilují, se rozšiřuje. Na širších a hlubších řekách s dostatkem vody potom mohou plout kajaky, kánoe, rafty, motorové čluny a na opravdu velkých tocích, jakým je v Pardubicích Labe, i parníky nebo lodě dopravní.

Vylušti osmisměrku a dozvíš se, jak se říkalo řece Chrudimce kdysi. Najdi všechna uvedená slova a vyškrtej je. Zůstane ti tajenka.

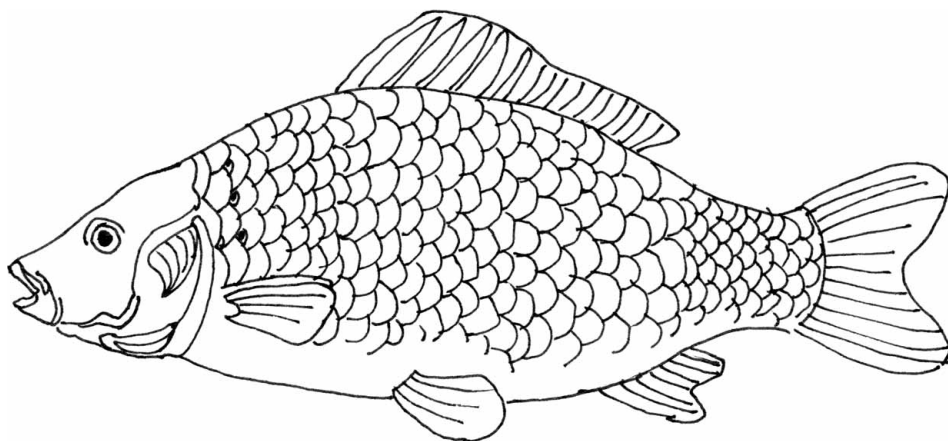
ČINY, DORT, DROB, ETOL, FLÁM, KILO, LIKR, MDLO, MÓDA, NULA, NÝTI, OKRY, ŘEVY, URAN, URNA, VROD, CHOLE, OKUTÍ, SUKNO, VEDVÍ, EMILIE, TCHYNĚ, VÝVĚVA, DÁMIČKA, DODÁVKY, CHALÍFA, KŘÍŽENÍ

Některé potoky a říčky tečou do rybníka, který je uměle vybudovaným vodním dílem člověka s hrází a možností odtoku. Rybníky neslouží jako nádrž na vodu, ale byly v minulosti postaveny účelově pro chov ryb. V největší oblibě byl u rybářů chov kapra, protože rychle přibýval na váze a mohl být proto levný. Vznik rybníkářství a chov ryb tak předčil lov ryb v řekách. Na Hlinecku kdysi bylo daleko více rybníků, než je dnes. Většinou rybníky stále slouží k chovu ryb. Výlov takového rybníka na podzim je vždy vítanou podívanou pro dospělé i děti.

Některé rybníky jsou zvláště chráněné a jsou přírodní památkou. K takovým patří soustava tří Ratajských rybníků mezi Hlinskem a Čertovinou. Rybníky dnes využívají rybáři také ke sportovnímu rybolovu.

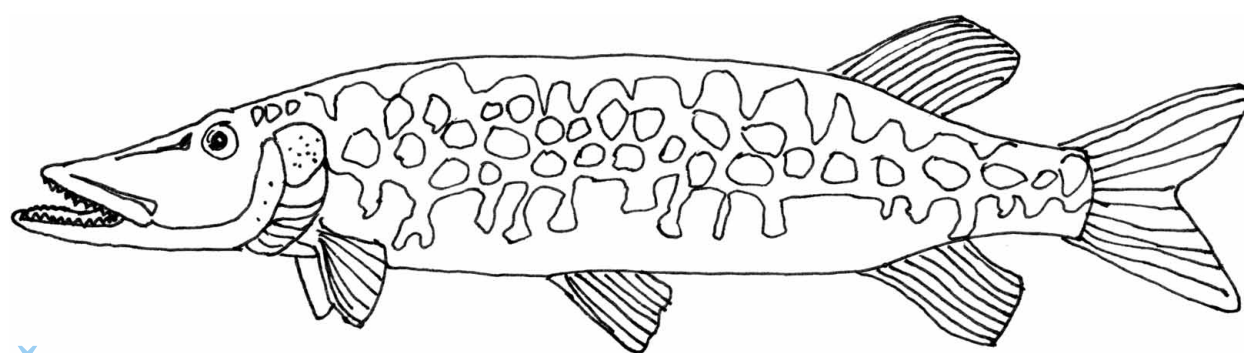

V rybníku však nežijí jen kapři. Víte, které ryby v nich vlastně mohou žít? Ty nejznámější si trochu představíme.

Kapr obecný

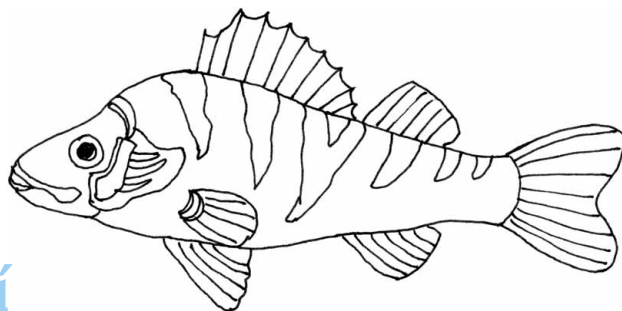
Kapr je naše nejznámější ryba. Jeho tělo je celé pokryté šupinami. Kolem tlamy má čtyři vousky, kterými se lépe orientuje ve vodě. Kapr je všežravec, svoji potravu nasává ze dna rybníku. Jeho tělo může být dlouhé až metr a vážit může i dvacet kilo. Někteří jedinci se dožijí až 40 let. Kapr je tradiční pochoutkou našich Vánoc. Šupinku pro štěstí si dáváme do svých peněženek.

Štika obecná

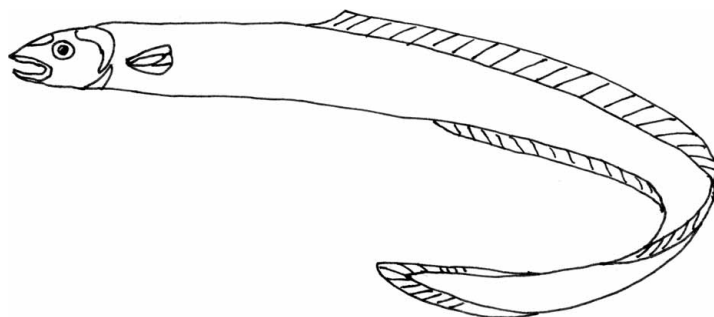
Štika má dlouhé válcové tělo s širokou hlavou a tlamou plnou zahnutých zoubků. Ploutve má posunuté až na konec těla, kvůli rychlému startu na kořist. Má zelehnědé tělo se světlými žlutými skvrnami. Výborně plave a je velmi žravá. Loví i ryby velké, jako je ona sama. Dorůstá až do délky jednoho metru a dožívá se okolo patnácti let.

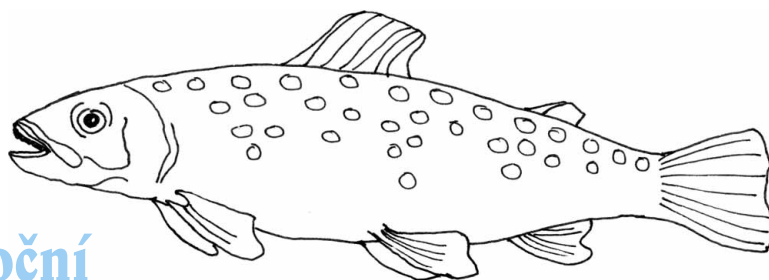
Okoun říční

Okoun má vysoké tělo s drsnými šupinami. Má nazelenalou barvu se svislými tmavými pruhy. Patří mezi dravce, často tvoří hejna, která útočí na jiné rybky. K večeri nepohrdne ani žížalou. Je pojmenován podle svých velkých očí. Dorůstá až půlmetrové délky. Jeho přezdívka je obvykle „Brčoun“. V mládí roste do délky, ve stáří do výšky.

Úhoř říční

Úhoř má dlouhé tělo, kterým připomíná více hada než rybu. Má tmavé slizké tělo s drobnými šupinkami. Přes den se rád zahrabe do bahna na dně řeky a vyčkává na setmění, kdy loví svoji potravu. Nejraději má deštivé počasí. Voda je zakalená a úhoř v ní může nalézt plno dobrot. Měří okolo jednoho metru a dožívá se osmi až dvanácti let. Nejstarší úhoř v ČR se dožil téměř sedmdesáti let!

Pstruh obecný potoční

Pstruh je potoční sladkovodní ryba. Má svalnaté tělo s velkou hlavou a širokou tlamou s drobnými zoubky. Tělo má zbarvené do zelenohněda s červenými skvrnami. Pstruh rád obědvá larvy vodního hmyzu, jepice nebo pakomáry. Může být velký i třicet centimetrů a dožívá se kolem pěti let.

Určitě sis všiml, že rybičky paní kreslírka nevybarvila. Zvládneš to napravit?

U rybníka jsme s kamarádem Ronem potkali pana rybáře. Chytl kapříka, ale nějak se mu v rybníku zamotal vlasec. Pomůžeš rybáři najít ke kaprovi správnou cestu? Jestli chceš, můžeš okolo rybníka domalovat také rákosí.

Dalším důležitým zdrojem vody v přírodě jsou krom potůčků, tůní a řek také studánky. Taková lesní studánka do přírody patří.

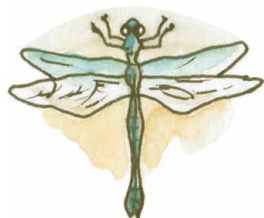

Původně sloužily prameny vody s malou tůňkou hlavně jako napajedla pro lesní zvěř, postupem času je začali využívat i lidé, kteří pracovali na polích a v lesích a studánky tak sloužily k osvěžení pracujících v teplých dnech. V současné době jsou studánky spíše turistickou a výletní atrakcí, zajímavostí v lese, cílovým místem procházky. Přesto jsme byli s Roníčkem rádi, že jsme studánku objevili, mohli se osvěžit a pokračovat v našem výletě za vodou. V lesích na Hlinecku je studánek mnoho. Ne všechny však jsou udržované.

U vodních toků často objevíme malé živočichy, kteří mají vodu rádi. Protože ji ke svému životu potřebují, ale zároveň žijí i na souši, označujeme je jako obojživelníky. Paní malířka namalovala obrázky pěti živočichů, které můžeme u potůčků, řek, tůňek nebo jezírek zahlédnout.

Přiřaď správné názvy ke správným obrázkům. Jeden z živočichů však není obojživelník. Poznáš, který to je a proč není obojživelníkem?

čolek obecný
mlok skvrnitý
skokan zelený
ropucha
vážka

Od studánky se vydáme dále za vodou. Na Hlinecku je mnoho lomů a koupání v jejich čisté vodě je pro každého v horkém letním dni příjemným ochlazením. Lomy však nebyly budovány záměrně jako přírodní koupaliště pro naši radost. Naopak. Těžila se v nich žula, kámen, na který na našem území často narazíme. Při těžbě kamene dochází k hromadění velkého množství vody, která se musí odčerpávat. Když je lom vytěžen, zaplaví se postupně těžební jámy vodou a ponechají se přírodě, která si s takovým zásahem do krajiny snadno poradí. Vzniká tak přírodní koupaliště.

Známá hlinecká žula se v některých lomech v našem regionu těží stále, a to už více než sto let. Má šedomodrou barvu a dělají se z ní dlažby, žulové kostky, obklady, obrubníky chodníků nebo pomníky. Nejznámějším lomem, ve kterém stále probíhá těžba hlinecké žuly, je přímo lom Matula na okraji Hlinska. Po cestě za koupáním do lomu jsem se pozorně díval ve městě, jestli rozpoznám žulový chodník a najdu v nich žulové kostky. Našel jsem.

A co vy, děti? Najdete a poznáte ve své obci chodník ze žuly? Chodíte po něm nakupovat do obchodu nebo do školy?

Ne všechny letní dny jsou však slunečné a vhodné ke koupání. I nás na našem výletě stihl déšť. Ale déšť je vlastně také vodou a do našeho čísla patří. Přemýšleli jste někdy nad tím, jak se tvoří mraky a proč déšť prší z nebe?

Je to jednoduché.

Voda se z povrchu země stále odpařuje, a proto je ve vzduchu vždy vodní pára. A teplý vzduch může obsahovat víc vodní páry, než vzduch studený. Proto, když se vzduch ochladí, dojde ke kondenzaci - zkapalnění přebytečné vodní páry, kterou najednou vidíme.

Podobný úkaz můžeme pozorovat například s lahví, kterou vyndáme z lednice. Láhev se orosí, protože na studeném skle kondenzuje vodní pára ze vzduchu.

I proto vidíme například v zimě svůj vlastní dech. Vzduch, který stoupá vzhůru, se ochlazuje.

Mrak je tak tvořen malými kapkami zkondenzované vodní páry. Když se kapičky příliš zvětší a je jich hodně, tak začnou padat dolů na zem a cestou strhávají další.

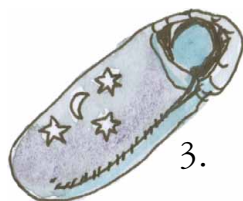
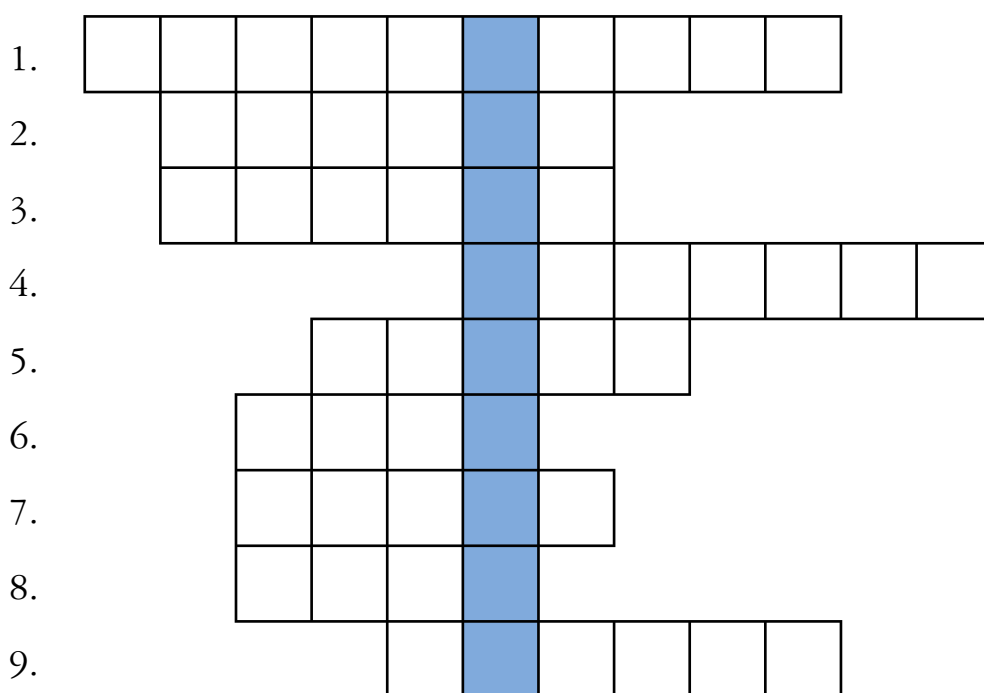

Pokud jsi někdy o prázdninách byl s rodiči stanovat nebo jsi byl na letním táboře s dětmi či ve vodáckém kempu, snadno doplníš názvy jednotlivých tábornických předmětů do křížovky a vyluštíš tajenku.

Tajenka ti odpoví na otázku: Co většina školních dětí chce, aby nikdy neskončilo?

Tajenka

3.

9.

2.

5.

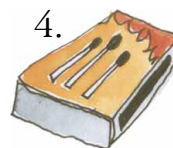
7.

8.

1.

4.

6.

Po dešti vysvitlo zase slunce. A protože já i Ron máme vodu moc rádi, zašli jsme se vykoupat do lomu. V lomu v Srní se koupával už můj dědeček a také tatínek. Voda v lomu bývá čistá po celé léto.

Spoj správně čísla a doplň jméno mého nového kamaráda. Poznáváš ho?

--	--	--

Léto nás v teplých dnech láká ke koupání, a tak vyrazíme k vodě. Na Hlinecku většinou do stojatých vod, k rybníku nebo do lomu. Možná právě název „stojaté vody“ nás trochu ukolébává a nevnímáme nebezpečí, které i u takového ospalého rybníka nebo v lomu může nastat. Při koupání v přírodě je však potřeba být více pozorný, než na plovárně. U vody je třeba dodržovat několik zásad. Znáš je?

1. Uvědom si, že každá voda může být i pro zkušeného plavce v přírodě nebezpečná. Proto zbytečně neriskuj, do vody vlez a jdi plavat pouze, pokud jsi zdravý a v dobré kondici, nepřeceňuj svůj zdravotní stav a připravenost.
2. Plav vždy jen tak daleko, abys měl dost sil se vrátit.
3. Pokud tě ve vodě chytne křeč, nepanikař. Střídavě napínej a uvolňuj sval a křeč přejde. Pak doplav ke břehu a odpočívej.
4. Neplav při bouři a velkém větru. Na hladině se tvoří vlny, které mohou znepříjemnit plavání i zkušenému plavci.
5. Voda pod hladinou je mnohem chladnější, než voda na hladině. Někomu je to nepříjemné. Nelekej se a buď na rozdíl teplot připraven.
6. Neskákej ani nechod rychle do vody, jsi-li uhřátý po hře, běhu nebo rozpálen po dlouhém a intenzivním opalování, vyhneš se teplotnímu šoku.
7. Neskákej do vody na místech, která neznáš. Zjisti nejdříve, zda se pod hladinou neskrývá nějaký ostrý kámen, pařez nebo kůl a zda je tam dostatečná hloubka.
8. Pozor na vodní rostliny. Pro mnohé je dotek rostlin na nahém těle velice nepříjemný. Nepodlehni strachu a panice, zaujmi splývavou polohu na zádech a rozvážně vyplav hlavou směrem k volné vodě.
9. Nezapomeň, že do vody je nebezpečné vstupovat s plným žaludkem a pro dospělé i po požití alkoholu.
10. Nauč se poskytovat první pomoc, nikdy nevíš, kdy se ti bude hodit.

Paní malířce jsme o koupání v lomu vyprávěli. Ale na obrázku koupání v lomu je všechno tak trochu popletené. Objevíš všechny nesmysly?

Na území Hlinecka bývalo kdysi hodně rybníků, a tak se o rybnících a vodnících vyprávěly taky různé příběhy.

Přečti si pověst o vodnících v Pokřikově a rovnou si k tomu vymaluj i vodnický obrázek.

Jak se pokřikovští zbavili vodníků

U Pokřikova býval hluboký , ve kterém se chovaly různé druhy .

Když se rybník lovil, byla to velká událost a sešla se celá . Jednoho roku

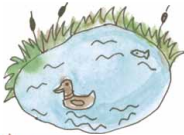
očekávali obzvláště velké úlovky. Slavnostně otevřeli stavidlo, ale

odtékala příliš pomalu. Nezbyvalo, než nechat výlov na druhý den. Dva nejstatnější

chasníci se připravili na noční hlídání před pytláky. Zabalili se do huňaté

a teplé deky, že jim jenom koukaly. Zapálili si oba a čas si krátili

vypravováním. V noci vylezl z vody vodníkův syn. Pozoroval krajinu a u

objevil podivnou postavu. Široké tělo, ze kterého vystupovaly dvě , které

samy se sebou hovořily. Každé té hlavě šel od pusy kouř. Lekl se a pospíchal domů

za tátou. Starý hasrman se vydal na hladinu přesvědčit, zda uvidí to divné stvoření.

Uviděl. Čekalo u břehu a z obou hlav mu šel kouř, a neměl žádné.

Jak se vrátil domů, povídá: „Musíme jinam, synku, tady klidu už neužijeme. A tak

pokřikovští vyhnali z vodníky, aniž by o tom sami věděli.

Vybarvi omalovánky pokřikovských vodníků
podle návodu.

Celé naše putování za vodou zakončíme vodou slanou. Voda z našich potůčků a řeky Chrudimky nakonec doputuje až do Severního moře, které je součástí Atlantického oceánu.

Život v moři i oceánu je velmi rozmanitý. Věděl bys, že nejmenším mořským živočichem je rybka dlouhá pouhých osm milimetrů a žije jen dva měsíce? Naopak k nejtěžším živočichům všech dob na zeměkouli patří Plejtvák obrovský. Je jedním z největších mořských savců, měří přes třicet metrů a váží asi 180 tun. Dokonce i dinosauři, kteří žili na zemi kdysi, bývali lehčí. A protože moře v České republice nemáme, musíme za koupáním a mořskými živočichy jezdit do zahraničí. Na obrázcích můžeš alespoň na chvíli nahlédnout na život na mořském dně.

Najdeš mezi oběma obrázky 7 rozdílů? Ukaž také, kde jsou na obrázcích cho-
botnice, hvězdice a mořský koník. Podle čeho je poznáš?

Léto na Hlinecku

Jméno autora obrázku:

.....

Věk:

Adresa:

.....

.....

Název horniny těžené na Hlinecku
(doplň)

--	--	--	--

Místní akční skupina Hlinecko

Máchova 1121

Hlinsko

5 3 9 0 1

Milé holky a kluci,

naše letní putování po krajině Hlinecka je tedy už skutečně u konce.

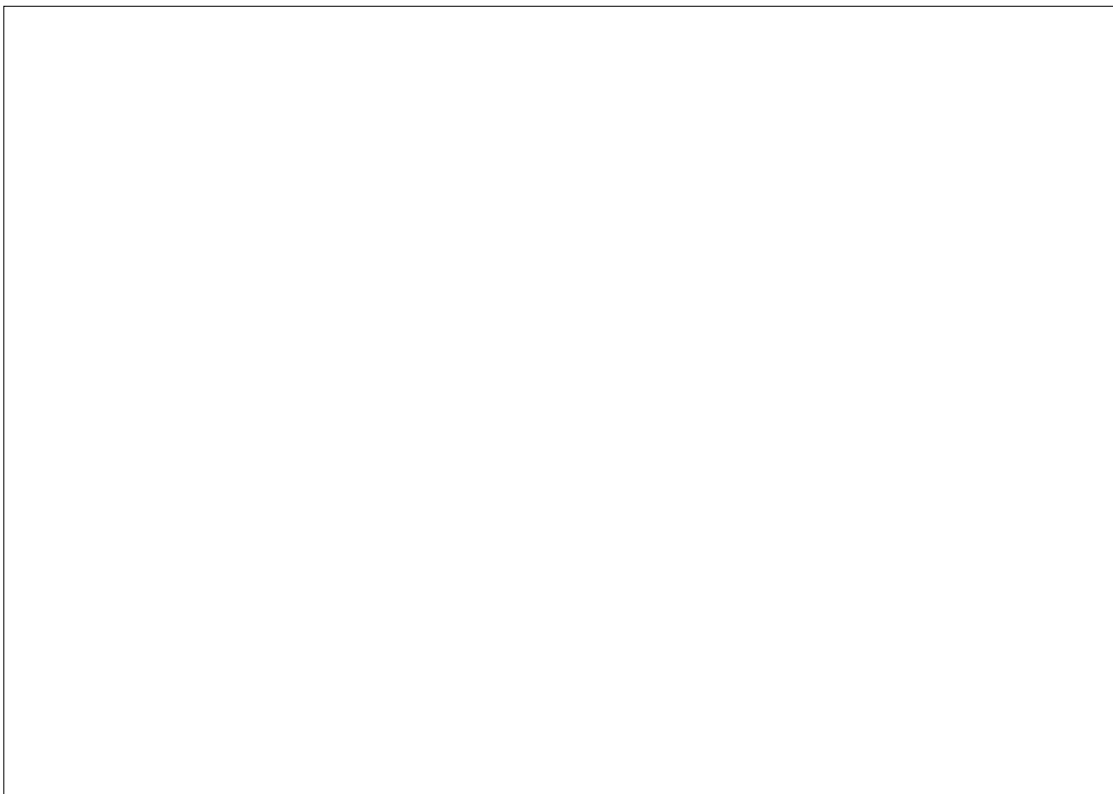
Na pohlednici tentokrát nakreslete obrázek z vašeho letního výletu za vodou a připište na ni třeba i nějaký vzkaz. Pokud neumíte psát, poproste rodiče nebo starší sourozence, ať vám s tím pomohou.

Už se na vaše dopisy s Ronem moc těšíme. My zatím spolu budeme přemýšlet, kam a na co se na Hlinecku podíváme zase příště.

Mějte se moc krásně.

Váš Slávek Strakatý

Doplň správně přísloví a vylušti téma dnešního časopisu: **Léto a ...**

1	2	3	4

1. Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho ...

K – ulomí

L – ubije

V – utrhne

2. Tichá voda břehy ...

A – bere

O – mele

E – drtí

3. To je voda na můj ...

D – mlýn

T – člun

F – rybník

4. Spí, jako když ho do vody ...

E – ponoří

O – pustí

A – hodí

Časopis pro naše děti vydává Místní akční skupina Hlinecko, z.s. pod evidenčním číslem MK ČR 22011.
Další informace hledejte na www.mashlinecko.cz. Autorka obrázků Jana Doležálková, autorka omalovánek Iva Hauptmanová,
redakční úprava Kateřina Sedláková a Olga Ondráčková, tisk Grafies, a.s.